Traducerea *Liturghierului* în limbajul mimico-gestual liturgic românesc

Constantin ONU

Translating the Liturgy book into Romanian Liturgical Sign Language is an unprecedented endeavor within the Orthodox Church. Accepting as a pastoral method the communication through Sign Language, the Romanian Orthodox Church has faced the situation of identifying liturgical signs and making a clear distinction between them and the signs of the laity. Next, we had to convert the sonorous and musical liturgical text intended for the hearing Orthodox believers, into a visual - gestural one. Thus, we have proceeded to the decomposing of the Sign Language sentence into minimal component parts and then we have reorganized them in order to be meaningful for the receiver's eye, that is for the deaf person.

Ca un semn al bunăvoinţei pe care providenţa divină o manifestă pentru cei de astăzi şi ca o trecere mîngîietoare a Duhului Sfînt prin Biserica Sa, a apărut în mod evident necesitatea integrării persoanelor surde în viaţa de cult.

Cuvintele Mîntuitorului, rostite în momentul vindecării unui surd, „*Effatta!*" (*Marcu* 7, 34) adică „*Deschide-te!*" au străbătut veacurile şi ne-au îndemnat şi pe noi să ne deschidem minţile, inimile, precum şi toată dragostea faţă de credincioşii surzi. Am considerat că nimănui nu trebuie să-i fie oprită mîntuirea prin simple bariere lingvistice, din moment ce Sfînta Scriptură ne porunceşte în Vechiul Testament (*Psalmul* 116, 1): „Lăudaţi pe Domnul în toate limbile, prealăudaţi-L pe El toţi oamenii" şi în Noul Testament: „Mergînd, învăţaţi toate neamurile…" (*Matei* 29, 19).

Facem precizarea că limba semnelor a fost absentă la Turnul Babel şi la Cincizecime, dar constatăm că acum este prezentă, în ortodoxie şi, cu siguranţă, va fi şi în eshatologie pentru că, prin cult, omul se întîlneşte cu Dumnezeu, ca Persoană, şi intră în comuniune cu El. Integrarea persoanelor surde în Biserică face ca şi surdul să vorbească cu Dumnezeu *prin gesturi* pline de încărcătură spirituală.

Traducerea primului Liturghier în limbajul mimico-gestual liturgic românesc

În anul mîntuirii 2008 vede lumina tiparului primul Liturghier tradus în limbajul mimico-gestual[1] care este bilingv, cu rugăciunile în taină, păstrate în topica limbii

[1] Lucrare apărută la Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2008.

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

române. Validarea acestei traduceri a fost dată în primul rînd de Sfântul Sinod, prin hotărîrea 4502/2005, în urma dezbaterii formei traducerii în cadrul Conferinţei Naţionale a Reprezentanţilor Comunităţilor Ortodoxe ale Persoanelor Deficiente de Auz din Patriarhia Română (17-19 octombrie 2005) de la Curtea de Argeş şi nu în ultimul rînd de credincioşi înşişi, prin asumarea în vocabularul comun a acestor semne şi noţiuni.

Traducerea Liturghierului ortodox în limbajul mimico-gestual liturgic românesc este o iniţiativă fără precedent în lucrarea pastorală a Bisericii noastre şi chiar în lumea ortodoxă. Prima ediţie adună în paginile sale Sfintele Liturghii oficiate în cultul Bisericii Ortodoxe, astfel împlinind o mare lipsă din tărîmul liturgic şi chiar pastoral misionar, destinat surzilor ortodocşi din România. Biserica Ortodoxă Română a început misiunea printre surzi în 1996, cu binecuvîntarea Înalt Preasfinţiei Sale Calinic, Arhiepiscopului al Argeşului şi Muscelului.

Traducerea în sine a pus numeroase probleme. Cum să faci o asemenea traducere? Cum să faci din Liturghia Cuvîntului Întrupat, Liturghia Semnului Întrupat? Efortul nostru s-a lovit de unele dificultăţi majore care au trebuit rezolvate pe parcurs.

În primul rînd, din nou, este vorba de o acţiune de pionierat. Este pentru prima dată în istoria Ortodoxiei cînd o carte de cult este tradusă în limbajul mimico-gestual. De asemenea, este pentru prima dată în istoria Comunităţii Surzilor din România cînd se efectuează traducerea integrală a unei cărţi din limba română în limba semnelor. S-ar putea obiecta că surzii, văzînd, au acces la textul scris şi deci nu ar mai fi nevoie de o traducere de acest gen şi poate nici de slujitori special consacraţi. Ei ar putea participa, mental, la cult urmărind pe text desfăşurarea slujbei şi citind pentru sine cuvintele preotului şi ale corului / citeţului.

Cu toate acestea, chiar şi aşa, se simte nevoia unei asistenţe speciale individuale pentru ca deficientul să urmărească textul concomitent cu desfăşurarea lui, sincronizîndu-se. În plus, din punct de vedere liturgic, comunicarea surdului nu mai este cu preotul şi / sau prin acesta cu Dumnezeu, ci cu eventualul asistent şi cu cartea. Cu asistentul, ea va fi minimă, indicativă, dar şi cît mai restrînsă ca durată şi amploare, cu precauţia de a nu deranja ceilalţi credincioşi participanţi. O atare modalitate este inoportună, liturgic vorbind, deoarece participarea aproape impersonală, prin intermediul unei cărţi este în deplin dezacord cu caracterul personalist-comunitar al cultului ortodox şi mai ales al Dumnezeieştii Liturghii. Pe de altă parte, studiile de specialitate (Stănică /Popa /Popovici, 2001: 138) demonstrează că doar o mică parte din surzii adulţi sau şcolari deţin o cunoaştere adecvată a limbii auzitorilor în mijlocul cărora trăiesc, în forma ei scrisă şi orală. Mijlocul util de vestire a Evangheliei pentru acest *neam* este limbajul mimico-gestual liturgic românesc, fapt pentru care recomandăm persoanelor care deservesc confraţii surzi să adopte modalităţi de comunicare gestuale, pentru a-i antrena pe surzi în însuşirea mesajului Bisericii.

În traducere ne-am folosit de o schemă desprinsă din firescul lucrurilor, care constă în identificarea participanţilor la procesul de comunicare şi precizarea

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

raporturilor dintre aceştia. În acest caz, avem de-a face cu un triunghi cu baza formată din dimensiunea orizontală-umană a subiecţilor participanţi, preotul şi credincioşii, aflaţi ambii în legătură cu Dumnezeu, situat în vîrful acestui triunghi. Subliniem că am ţinut cu tot dinadinsul ca traducerea să fie în limbajul mimico-gestual, aşa cum îl percepem şi îl concepem în momentul de faţă.

Au existat voci care considerau că traducerea trebuie să se facă într-un limbaj gestic care să urmeze fidel limba română, adică, de fapt, într-o limbă română gesticulată. Se invocau două argumente:

1. surzii trebuie ridicaţi din punct de vedere cultural;
2. textul liturghiei, fiind sacru, trebuie păstrat intact.

Această modalitate de traducere ar fi fost pretabilă pentru persoanele surde capabile de a citi fluent şi deci să opereze liber în scheme de gîndire conforme limbii române şi, în consecinţă, să poată înţelege logica ce stă în spatele semnelor care, repetăm, nu este a limbajului semnelor, ci a limbii române vorbite. Însă ea nu ar fi fost totalmente accesibilă pentru marea masă de surzi, aceştia nefiind în măsură a înţelege corect un text scris, chiar şi transpus în semne, nu tradus. Liturghia, într-adevăr, este sacră, însă textul ei poate suferi, fără a i se aduce nici o ştirbire, adaptări în funcţie de limba în care este tradus.

Aspecte gramaticale ale limbajului mimico-gestual românesc

Textul liturgic adresat credincioşilor ortodocşi auzitori din Biserica Ortodoxă Română, încărcat de sonoritatea şi muzicalitatea sa, trebuie convertit într-o formă de exprimare vizual–coregrafică pentru a putea fi accesibil credincioşilor surzi. Ca urmare, propoziţia limbajului verbal se descompune mai întîi în elemente de bază, după care se reorganizează în aşa fel încît să aibă un înţeles deplin pentru ochiul care va absorbi întreaga informaţie şi, de fapt, singura de bază pentru persoana surdă.

Vom lua ca exemplu textul liturgic al prefacerii Cinstitelor Daruri:

Preotul: Doamne, Cel ce *ai trimis* pe Preasfîntul Tău Duh, în ceasul al treilea, Apostolilor Tăi/1, pe Acela, Bunule, *nu*-L *lua* de la noi,/2 ci ni-L *înnoieşte* nouă, /3 celor ce *ne rugăm* ţie./4

Acesta devine, în topica limbajului mimico-gestual liturgic românesc:

„Doamne, Tu ai trimis Duh Preasfînt apostolilor Tăi [în] ceasul al treilea *[P]*[2] *(propoziţie principală)*

Doamne, Bunule, Duhul Sfînt nu-L lua de la noi *[P](propoziţie principală)*

Ne rugăm Ţie *[P](propoziţie principală)*

Duhul Sfînt dă nouă [Şi] acum [pp][3]*”(completivă indirectă)*

Iar în traducerea în limbajul mimico-gestual liturgic românesc devine:

[2] Semnul reprezintă pauza între gesturi, are valoare de virgulă sau de punct în funcţie de timpii alocaţi ei şi va determina o prelungire a ultimului gest; [p]=2 secunde.

[3] [pp]=4 secunde.

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

Şi fă, adică, pîinea aceasta, Cinstit Trupul Hristosului Tău.

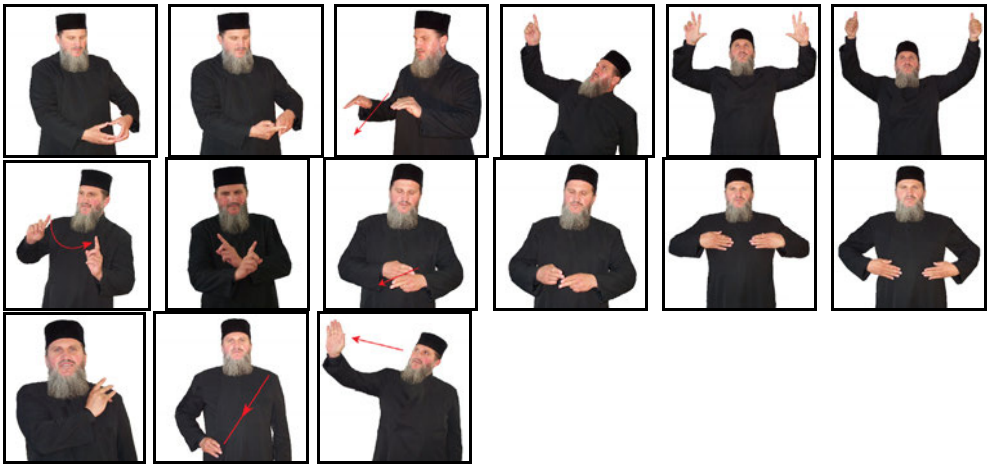
Iar în limbajul mimico-gestual liturgic:

Pîinea[4] aceasta Tu Doamne prefă-[o] [în] cinstit trupul Hristosului Tău *[pp]*

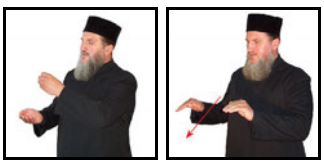
Traducerea în limbajul mimico-gestual liturgic românesc este:

[4] Am găsit potrivit să reprezentăm aici semnele de agneţ sau pîine cu pecete.

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

Iar ceea ce este în potirul acesta, Cinstit Sîngele Hristosului Tău.
Topica în limbajul mimico-gestual liturgic românesc este:
Vinul [din] potirul acesta *[p]*
Tu Doamne prefă-[l] în cinstit sîngele Hristosului tău *[pp]*
Traducerea în limbajul mimico-gestual liturgic:

[p]

Prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt.
Topica în limbajul mimico-gestual liturgic românesc:
Pe acestea două Tu Doamne prefă-[le] cu Duhul Tău Sfînt *[pp]*
Traducerea în limbajul mimico-gestual liturgic românesc este:

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

Diaconul: *Amin, Amin, Amin.*
Topica în limbajul mimico-gestual liturgic:
Amin Amin Amin
Traducerea în limbajul mimico-gestual liturgic românesc este:

Epicleza (Vintilescu, 1998: 250) este o Cincizecime reînnoită[5] care reprezintă momentul culminant al Anaforei şi este atins prin rugăciunea de chemare sau invocare a Sfântului Duh de către preot peste sine şi peste comunitatea bisericească prezentă şi asupra darurilor, pentru a fi prefăcute în Trupul şi Sîngele lui Iisus, jertfite pentru mîntuirea lumii.

Rostirea troparului Ceasului al treilea apare ca un imperativ al conştiinţei religioase şi ca un mijloc de pregătire a evlaviei cu care trebuie aşteptată minunea pogorîrii focului Dumnezeirii, adică venirea Sfîntului Duh peste daruri, spre a le preface în Trupul şi Sîngele Domnului. În ipostaza de organe ale harului divin, liturghisitorii încep în taină o acţiune de pregătire specială, făcînd mai înainte trei rugăciuni – act de smerenie şi de mărturisire – într-o supremă concentrare şi înălţare a spiritului spre Părintele ceresc, *cu privirea rugătoare şi cu mîinile ridicate,* preoţii liturghisitori se roagă apoi rostind textul rugăciunii din troparul amintit (Onu, 2003:12). Această ţinută sau poziţie fizică constituie expresia cea mai indicată unei stări sufleteşti în care se aşteaptă şi se nădăjduieşte, traducînd, exprimînd şi subliniind stări de religiozitate şi dispoziţii de spirit anumite, dirijînd în acelaşi timp spiritul şi fiind acţiuni de încordare a întregii fiinţe în angajarea şi susţinerea avîntului spiritual (Onu, 2003:254).

Poziţia şi acţiunea liturghisitorului trebuie să se conducă de legea sau principiul corespondenţei dintre formă sau acţiune şi de ideea pe care trebuie să o exprime.

[5] Faptele Apostolilor, 2, 17.

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

Este firesc deci ca *mai întîi preotul să-şi ridice privirea şi mîinile în sus,* o dată cu cugetul *şi apoi să execute* în Limbajul Mimico - Gestual: „… trimite Duhul Tău cel Sfînt peste noi…”, iar la *gesturile*: „Şi pe aceste daruri ce sînt puse înainte”, cu o mişcare lină spre ele să le identifice pe Sfînta Masă.

Ajungînd la finalul epiclezei: „Şi fă, adică, pîinea aceasta Cinstit Trupul Hristosului Tău”, preotul arată şi binecuvîntează cu mîna dreaptă în semnul Crucii Sfântul Agneţ, făcînd apoi de asemenea acelaşi lucru deasupra Sfîntului Potir, după care execută gesturile prin care ceea ce este în acesta să devină: „Cinstit Sîngele Hristosului Tău”. Le binecuvintează apoi a treia oară pe amîndouă deodată, după care execută gesturile pentru: „Prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt”.

Elanul spre Dumnezeu, ce ne sensibilizează şi înflăcărează conştiinţa pentru El, uitînd de noi înşine, este Duhul Sfînt. Poziţia dreaptă a liturghisitorilor în timpul rugăciunii epiclezei este dictată în chip logic de raţiuni de ordin practic, în primul rînd în legătură cu activitatea implicată de ritualul epiclezei, deoarece liturghisitorii trebuie să însoţească anumite părţi din textul ei prin gesturi, arătînd adică şi binecuvîntînd cu mîna Cinstitele Daruri. Astfel, minunea prefacerii acestora în Trupul şi Sîngele Domnului se săvîrşeşte prin rugăciune şi prin mîna făcînd gestul de binecuvîntare a preoţilor, acestea fiind acte integrante ale ritualului epiclezei.

În urma acestei succinte prezentări a traducerii textului liturgic evidenţiem şi faptul că în ceea ce priveşte gramatica limbajului mimico-gestual, ca şi în limba română, aceasta posedă subiecte şi predicate şi părţi secundare la nivelul propoziţiei, precum şi părţile de vorbire, cu acelaşi rol ca şi în limba română: substantive, verbe, pronume, numerale, adjective şi adverbe care se referă la substantive sau verbe, conectori. Rezultă de aici că textul tradus în limbaj mimico-gestual poate fi analizat din punct de vedere gramatical.

Unele substantive şi verbe pot avea aceeaşi formă a mîinii, acestea deosebindu-se prin mişcarea mîinii şi poziţia semnului în cadrul mesajului. În ceea ce priveşte numărul plural, menţionăm că există mai multe feluri de a forma pluralul substantivelor gesticulate. De pildă se foloseşte: repetiţia gestului, calificatorii (gesturile pentru *mulţi, cîţiva, mai mulţi*, înainte de a forma gestul pentru substantiv), indicarea persoanelor la care se face referire.

Pentru a înţelege conceptele de timp *prezent, trecut şi viitor* în limbajul gestual, cel care le studiază va trebui să se gîndească la un spaţiu din faţa corpului său ca reprezentînd timpul prezent. De pildă, semnele-marcă pentru timpul acţiunii prezente *acum, aici, astăzi, în acest moment* se realizează cu ambele mîini în faţa pieptului. Semnele care se referă la viitor descriu o mişcare a mîinii spre înainte, de îndepărtare de corp, de exemplu, *mîine, poimîine, în viitor*. În mod similar, semnele care se referă la trecut, *ieri, alaltăieri, săptămîna trecută* – sunt însoţite de o mişcare spre înapoi. În afară de aceste timpuri principale, nu putem vorbi în limbajul gestual de variaţii ale acestor timpuri ca în limbajul verbal (Onu 2008: 14).

Deşi limbajul mimico-gestual este, în principal *vizual*, nu sunt evitate semnele de punctuaţie. Astfel, cînd se pune o întrebare se gesticulează în aer forma

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

semnului întrebării la sfîrşitul sau începutul unei propoziţii şi se mimează o expresie facială întrebătoare, păstrîndu-se mai mult timp ultimul semn efectuat (care poate fi semnul exclamării, al întrebării, două puncte, punct). Punctuaţia poate fi folosită mai ales pentru exactitate sau pentru accentuare, cînd este necesar sau de dorit, dar aceasta este, cel mai adeseori, omisă în favoarea expresiei faciale sau a duratei gesturilor. Pauzele impuse de virgulă, punct şi virgulă sau punct pot fi transpuse gestual prin semne specifice, fie cu ambele mîini împreunate la nivelul pieptului, fie cu mîna dominantă (stînga sau dreapta) care, în forma dactilemei B, cu palma orientată către exterior, arată acţiunea de separare, pauză sau delimitare.

O observaţie semnificativă în ceea ce priveşte acest prim demers de realizare a unei gramatici a limbajului mimico-gestual, şi mai ales a *gramaticii primului Liturghier tradus în limbajul surzilor,* este faptul că în limbajul mimico-gestual elementele esenţiale (sau purtătoare de informaţie nouă, respectiv subiectul) ale unei secvenţe comunicative sunt poziţionate la începutul comunicării. Un exemplu evidenţiator este chemarea „*Domnului să ne rugăm.*" transpusă gestic sub forma **noi rugăm pe domnul** care, de-a lungul întregii slujbe, va fi semnalată nu la sfîrşitul enunţului, ci la începutul acestuia.

Fondul lexical gestual religios

Acceptînd ca metodă pastorală comunicarea mimico-gestuală, Biserica Ortodoxă Română a fost pusă în faţa necesităţii de a identifica în fondul gestic existent în anul 1996 şi delimita gesturile laice ale persoanelor surde de gesturile cu încărcătură sacră necesare în comunicarea liturgică dintre credincioşii surzi şi preoţii oficianţi.

Din această grijă şi responsabilitate faţă de mesajul transmis surzilor în Biserică, am clădit un edificiu comunicaţional; dacă limbajul mimico-gestual religios ar fi existat la momentul 1996, ar fi fost o altă situaţie, dar pe de-o parte, limbajul mimico-gestual laic era şi este oricum foarte sărac şi neuniformizat.

Frumuseţea şi trăirea noastră, a celor auzitori, cînd participăm la o slujbă într-o biserică bine pictată şi cu interpretare muzicală pe măsură, sînt stări şi trăiri care trebuie provocate, realizate şi pentru fraţii surzi printr-o expunere gestuală corespunzătoare.

Ca urmare, limbajul mimico-gestual religios, elaborat începînd cu anul 1996, nu-mi aparţine în sens propriu, ci îşi are sorgintea în esteticul teologic-iconografic şi gestic - cultic, ca tezaur al Bisericii. Necesitatea creării limbajului mimico-gestual liturgic poate fi foarte uşor explicată dacă plecăm de la cîteva din nenumăratele exemple care scot în evidenţă neputinţa unei exprimări adecvate într-un spaţiu de cult:

• gestul **tată**, semnificat prin răsucirea degetelor, care sugerează o mustaţă; de aici imposibilitatea noastră ca şi clerici de a reprezenta pe nereprezentabilul Dumnezeu - Tatăl printr-un astfel de semn, ceea ce a dus la propunerea semnului: începînd cu A/alfa, secvenţă desprinsă din semnul canonic al închinării;

• semnele laice pentru **oraş**, respectiv **sat** care apar în ectenia mare, expuse gestic sub forma omului îngîmfat, cu nasul în vînt, respectiv a ţăranului, omul

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

simplu care este indicat prin mişcarea de ştergere a nasului sau care poartă sapa sub braţ – o exprimare pe care o considerăm nepotrivită spaţiului de cult.

Crăciun: - (Crăciunul) semnul laic era realizat prin imitarea/mimarea gestului de junghiere a porcului. În exprimare religioasă se gesticulează astfel: din steaua de pe bolta cerului coboară o rază de lumină Dumnezeiască, ce ajunge pînă spre capul pruncului Hristos.

Aceste aspecte nu puteau să treacă neobservate pentru că port întreaga responsabilitate a implementării acestui sistem de comunicare în Biserică şi este inadmisibil ca un lexic cu conotaţii de argou să fie acceptat în mesajul liturgic. Limbajul mimico-gestual religios trebuie să conţină gesturi mature şi oneste şi să evite gesturile nepotrivite spaţiului liturgic.

Cînd semnul liturgic comunică lauda, mulţumirea şi cererea adresate lui Dumnezeu, el dobîndeşte harul divin pentru a sfinţi, prin adevărul exprimat mintea, voinţa şi inima celui ce îl vede şi, mai ales, îl descifrează.

Fondul lexical care stă la baza lucrării *Simbolistica semnelor*[6] este alfabetarul sacru oferit de Biserica Ortodoxă Română credincioşilor deficienţi de auz pentru a aduce laudă lui Dumnezeu, Cel în Treime Închinat. Cartea *Simbolistica Semnelor* aduce prin urmare sistemului de comunicare al credincioşilor surzi informaţii gestuale cu încărcătură spirituală; pe acestea le-am numit semne sacre, avînd astfel în vedere provenienţa lor: textul biblic, textul patristic, textul cultic-liturgic şi iconografia ortodoxă. Tema religioasă serveşte, prin sugerarea unor semne mimico-gestuale, drept modalitate de a atinge şi sensibiliza inima credinciosului surd.

O altă problemă a fost fondul lexical religios foarte sărac. Ca un exemplu, semnul *cruce*, realizat prin însemnarea cu semnul sfintei cruci, era polisemantic, însemnînd, în funcţie de context, *cruce, duminică, ortodox, sfînt, curat,* etc.. Noi ne-am străduit să găsim termeni pentru fiecare noţiune în parte. Îmbogăţirea lexicului religios s-a făcut pe două căi:

1. *resemantizare* a unor semne deja existente prin atribuirea unor înţelesuri apropiate ca nuanţă de înţelesul de bază. Exemplu: *curat - sfînt* (adjectiv).

2. *inovarea* unor semne noi pentru noţiunile neacoperite gestic plecînd de la analiza semiotică a textului/ cuvîntului:

A) **semne inspirate din sfînta scriptură**: *Avraam, Iacov, Profet, Prooroc, Psalm, Încredinţarea lui Toma, Binecuvîntare, Înălţare, Cincizecime, Îngenunchea Închinare etc.;*

B) **semne inspirate din sfînta tradiţie**: *Sfînta Treime, Sfîntul Duh, Înălţarea Sintei Cruci, Sfînta Filofteia, Sfîntul Spiridon, Ponţiu Pillat, Fariseu, Epistolă, Dreptmăritori, Ispită, Întinăciune, Naş, Păcat, Păcătos, Post, Pururea, Ziua Domnului, Bocet, Rob, Suspina, Suferi. etc.;*

C) **semne inspirate din cultul liturgic**: *Arhiereu, Preot, Diacon, Liturghie, Agheasmă Mare, Agheasmă Mică, Logodnă, Cununie, Proscomidie, Botez, Spovedanie etc.;*

[6] Lucrare apărută la Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2009.

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

D) **semne inspirate din iconografie**: *Mîntuitor, Sfînt, Serafim, Bunavestire, Har, Naşterea Domnului (Crăciunul, Învierea, Slobozire /Eliberare, Dumnezeu Tatăl), Îngerii căzuţi, Îngerii, Heruvimii, ctitor, smerit, cuvios etc;*

E) **semne de factură iconică**: *clopot, cruce etc.;*

F) **semne conceptualizate în duh specific teologiei şi gîndirii ortodoxe**: *credinţă, credincios, Domnul, Dumnezeu etc.;*

G) **semne inspirate din practica credincioşilor ortodocşi români**: *a cere binecuvîntare, pomană, a împărţi, Sărutăm dreapta!, Cu aplecăciune!*

Cu toate acestea, pentru ca un cuvînt-semn să poată fi folosit în textul liturghierului, indiferent dacă este cu specific laic sau religios, am considerat că trebuie să îndeplinească următoarele cerinţe:

1. să aibă caracteristicile unui semn gestic – propriu limbajului mimico-gestual;
2. să transmită o noţiune teologică, sau să ajute la conturarea unei viziuni teologice;
3. să aibă valoare estetică în sine şi în ansamblul frazei, al contextului său.

Pentru o exprimare gestică literară, elevată, este necesară o amplitudine coregrafică şi respectarea unei minime deontologii:

- gesturile trebuie executate decent şi estetic, cît mai clar şi expresiv;
- mimica şi gestul trebuie executate, pe cît este posibil, simultan cu articularea verbală a cuvîntului.

Precizăm că rîvna şi zelul de a contribui la îmbogăţirea lexicului gestual religios din România trebuie să poarte girul unei binecuvîntări, a susţinerii argumentate, pentru a nu crea gesturi nepotrivite şi semne inadecvate. Este, deci, evident că nu orice semne (de factură religioasă sau nu) pot fi folosite în biserică, la Dumnezeiasca Liturghie. De aceea, semnele preluate din lexicul comun au fost supuse unei operaţii de selecţie atentă şi de cosmetizare pentru ca ansamblul să fie asemenea unei reprezentări de icoane în mişcare. Operaţia a fost cu atît mai dificilă cu cît eram conştienţi că o modificare prea drastică ar fi înstrăinat prea mult textul faţă de adresanţii săi şi ar fi fost aproape de neînţeles pentru credincioşi. Oricum, termenii religioşi suscită curiozitatea acestora şi este necesară, evident, explicarea lor.

Lucrarea de asistenţă religioasă şi socială acordată persoanelor surde din România, începută în anul 1996, în actuala Arhiepiscopie a Argeşului şi Muscelului, şi continuată sub patronajul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, a dus la constituirea pînă la momentul actual din: forme de învăţămînt teologic preuniversitar, universitar şi postuniversitar, 20 de parohii cu preoţi slujitori şi 10 profesori de religie în şcolile de învăţămînt special şi un Centru Naţional de pregătire, catehizare şi misiune ortodoxă pentru deficienţii de auz din Patriarhia Română şi Diaspora.

Biserica Ortodoxă Română promovează afirmarea limbajului mimico-gestual ca limbă maternă a persoanelor surde, în contextul promovării comunităţii surzilor cu statut de minoritate lingvistică, autorizarea personalului implicat în această slujire,

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

conform Legii 448/ 2006, respectarea recomandărilor pastorale privind modul adecvat de oficiere a unei slujbe pentru persoanele surde:

- întreg actul de cult transmis persoanelor surde să se oficieze în limbaj vizual mimico-gestual, fiind exclusă orice formă de verbalizare; slujirea preotului să se facă exclusiv în limbajul mimico-gestual românesc religios, urmînd topica comunicării prin intermediul canalului vizual, specifică surzilor (fără voce);
- asigurarea unui spaţiu de cult, distinct de cel al auzitorilor;
- în cazul construcţiilor de noi biserici, acestea să fie tip navă şi cu solee înaltă; catapeteasma să fie de înălţime medie care să permită vizualizarea actelor de cult din Sfîntul Altar;
- orientarea spaţială a preotului să fie numai către credincioşi în timpul transmiterii mesajului liturgic.

Această misiune pastorală cu totul inedită şi totuşi atît de necesară este o mărturie de netăgăduit a lucrării Cincizecimii[7] continue în cadrul Bisericii. O dovedeşte cel mai bine următorul fapt: la Cincizecime, fiecare dintre participanţii la sărbătoare auzea predica apostolică în limba în care s-a născut – ebraică, egipteană, romană, greacă, arabă. În cazul de faţă un alt neam, al surzilor, *aude* Vestea cea Bună pe limba lui, limbajul mimico-gestual.

La o lectură sumară a textului din *Liturghierul tradus în limbaj mimico-gestual*[8] se poate constata că actul de traducere în limbajul semnelor nu aduce niciun fel de atingere expresivităţii textului sacru, mai mult, secvenţele de maximă înălţare spirituală, în care metaforele sunt cele care redau conţinutul dumnezeirii, se regăsesc în limbajul mimico-gestual în toată frumuseţea lor. Spre exemplu: enunţul „Împărate ceresc, Mîngîietorule, Duhul Adevărului, Vistierul Bunătăţilor şi Dătătorule de viaţă" devine un „enunţ" imagistic sau fragment imagistic ori „text" imagistic sub forma: „Împărate al cerurilor, Mîngîietorule/ mîngîiere[9], Duhul Adevărului/ adevărat, Trezorier/ depozitar al darurilor duhovniceşti, Dai / dătător/ creator [de] viaţă…" care păstrează toate caracteristicile textului-bază, „Mîngîietorule", „Duhul Adevărului", „Trezorier/ depozitar al darurilor duhovniceşti" şi „Dai / dătător/ creator [de] viaţă" păstrîndu-şi caracterul apozitiv pe lîngă baza „Împărate Ceresc". Şi în textul tradus îşi păstrează caracterul de predicat secundar al comunicării, exprimînd, detaliind sau complinind caracteristicile Dumnezeirii – oricum de nepătruns pentru mintea omenească. În acelaşi mod exemplificăm „Cincizecimea" continuă pe care momentul Epiclezei îl realizează în urma comunicării/ dialogului dintre preoţii slujitori şi credincioşi şi Tatăl Ceresc care trimite asupra tuturor Duhul Sfînt. Considerăm că aducerea în atenţie în concret a subiectului, cel puţin în introducerea unei noi *invocări*, este de natură să faciliteze pătrunderea credincioşilor în planul rugăciunii şi, totodată,

[7] Faptele Apostolilor 2, 4.

[8] Recomandăm lectura operei integrale.

[9] Forma prin care Duhul Sfînt vine, conform cuvîntului biblic, ca o adiere, ca o briză; Ioan 14, 16: *Domnul ne vorbeşte lămurit despre venirea Celui Care ne va fi … „Mîngîietor" după plecarea Sa la Tatăl.*

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

redarea unor verbe prin substantive-nume de acţiuni în transcrierea traducerii o explicăm prin faptul că gestul implică verbul, dar numele acţiunii se redă, ca şi în limba română, prin substantive („Dai / dătător/ creator [de] viaţă"). Podoaba darurilor Duhului Sfînt sunt atît de sugestiv reprezentate în Toparul Ceasului al treilea, încît cel dintîi gest treimic se transformă într-Unul-Duhul Sfînt pe Care Îl primim de la Tatăl cu ambele braţe deschise, ridicate şi este adus acest Duh Preasfînt şi Care nu vrem să-L ia de la noi, ci aşa cum în gestul fotografic L-am primit de sus cu ambele mîini, tot astfel Îl dăruim.

În privinţa mijloacelor de realizare, am mai adăuga faptul că traducerea s-a bazat pe echivalenţa semantică a celor două limbaje, sprijinindu-ne afirmaţia pe un exemplu dat de statutul de *Doamnă,* redat prin gestul „Maică-Fecioară", iar pentru *Teotocos* „Născătoarea/ Ai născut [pe] Pruncul-Dumnezeu" ceea ce ne îndreptăţeşte să considerăm această operă o traducere veritabilă, nu o simplă transpunere a limbii române în limbajul semnelor.

Bibliografie

Alincăi, Cornel, 2000,*Gramatica formelor vizuale*, Ed. Paralela 45, Piteşti

Biblia sau *Sfânta Scriptură*, , 2001, ediţie jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată, adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului sprijinit pe numeroase alte osteneli, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti

Branişte, Ene, Branişte, Ecaterina, 2001, *Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase,* Editura Diecezană, Caransebeş

Dascălu, Nicolae, 2000, *Comunicare pentru comuniune*, Editura Trinitas, Iaşi

Dumas, Felicia, 2000, *Gest şi expresie în liturghia ortodoxă*, Editura Institutul European, Iaşi

Filocalia, trad. Dumitru Stăniloae, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, vol. 2 (1947), vol. 3 (1948), Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, vol. 6 (1977), vol. 7 (1977), vol. 9 (1980), vol. 10 (1981), Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, vol 11, (1990)

Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă, 2001tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfîntului Sinod, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti

Ivăniş-Frenţiu, Maria, 2001, *Limba română şi limbajul rugăciunii*, Ed. Anastasia, Bucureşti

Liturghierul, 2000, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti

Onu, Constantin, 2003, *Comunicare şi slujire prin limbajul mimico-gestual*, Editura Universităţii din Piteşti

Onu, Constantin, 2005a, *Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur*, Editura Universităţii din Piteşti

Onu, Constantin, 2005b, *Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare*, Editura Universităţii din Piteşti

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

Onu, Constantin, 2005c, *Semnele credinţei*, Editura Universităţii din Piteşti
Onu, Constantin, 2005d, *Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite*, Editura Universităţii din Piteşti
Onu, Constantin, 2007, *Misiunea Bisericii Ortodoxe Române faţă de credincioşii deficienţi de auz şi de vedere (teză de doctorat)*, Editura Universităţii din Piteşti
Onu, Constantin, 2008a, *Dicţionar religios al limbajului mimico-gestual,* Editura Universităţii din Piteşti
Onu, Constantin, 2008b, *Liturghierul tradus în limbajul mimico-gestual liturgic românesc,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti
Onu, Constantin, 2009, *Simbolistica semnelor,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti
Sfîntul Vasile cel Mare, 1986, *Scrieri I*, trad. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti
Stănică, Ilie, Popa, Mariana, Popovici, Doru-Vlad, 2001, *Psihologie specială – deficienţa de auz,* Editura Pro Humanitate, Bucureşti
Stăniloae, Dumitru, 1992, *Spiritualitatea Ortodoxă. Ascetica şi mistica*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
Stăniloae, Dumitru, 1996/1997, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ediţia a doua, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, vol. 1, 2, 3
Vintilescu, Petre, 1998, *Liturghierul explicat*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti

BDD-A57 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)